

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a **Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported** (CC BY-NC 3.0) license.

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

1524

ՀոհուԱնու Ապրիլ

Գրք - Քննիչ

թիվ, 1891

83

U-87

2011

2003

Բյուզ' Երանոսի Խմբագրութիւնս 1891

83
U-87

Հրատ. Թիֆ. Լէկ. հայերէն զբօսըն հրատարակութեան

№ 29.

ԵՐԱՆՈՒՆԱՍ ԵՐԱՆՈՒՆԱՍ

ՎԱՐԴ-ՐԵՍԼԻՆ

Գերմաներէնից թարգմանեց

Ի. Յ.

28

ԹԻՖԼԻՉ

Тип. М. Барташница, Гановская ул. д. № 3.

Տպարան Մոլոդոյ Վարդանանի

1891

Ընկերութեան հետեւեալ հրատարակութիւնները վաճառվում են Ընկերութեան գրասենեակում եւ «Կենդրոնական գրավաճառանոցում».—

	Ռ. Կ.
1. Թաւամազ մեղու, թարգմ. օր. Ն. Տէր-Մարկոսեան	— 40
2. Կարմիր լապտեր, թարգմ. օր. Ն. Տէր-Մարկոսեան	— 50
Նոյնը առանց կազմի	— 30
3. Թովմաս եղբոր տնակը, թարգմ. օր. Ն. Տէր-Մարկոսեան	— 60
Նոյնը առանց կազմի	— 45
4. Մանկական երգեր, Գամառ-Քաթիպա	— 25
Նոյնը առանց կազմի	— 15
5. Մորեխ եւ նրա ջնջելու հնարները, Հ. Տէր-Բարսեղեանի	— 10
6. Առողջապահական ընթերցանութիւն	
Նեղ եւ խոնաւ բնակարանների մասին. Հ. Առաքելեանի	— 10
7. Սրբոյ Հօրն մերոյ Մովսիսի Խորհնացոյ Պատմութիւն Հայոց	— 80
8. Փոքրիկ ձեռնարկ Գործնական տնտեսութեան, Մօրիս Բլօքի, փոխադր. Ս. Պալասանեանցի	— 50
9. Ռօբինզօնի պատմ. թարգմ. Գիւտ քհն. Աղանեանցի	— 60
10. Գամառ-Քաթիպայի բանաստեղծ. կազմ. Նոյնը առանց կազմի.	1 20 — 50

Վ Ա Ր Դ - Ր Է Ս Լ Ի Ն

Գերմաներէնից քարգմանեց

Ի. Յ.

Թ Ի Ֆ Լ Ի Ձ

Тип. М. Вартанянца, Гановская ул. д. № 3.
Տպարան Մովսէս Վարդանեանի
1891

1002
6055

ԳԼՈՒԽ I.

Վարդի ժամանակ:

Վիղբախ գիւղի բնակիչ Ռիտրիկը, որ առաջ կանոնաւոր տուն ու տեղ ունէր, մի քանի տարի էր արդէն, որ տնաքանդ էր եղել եւ պաշտօնից ու ապրուստից զրկուել: Նրա միակ պարապմունքն այն էր, որ իր անմշակ արտից մի քանի փունջ խոտ էր քաղում ու իր լղար այծի համար ուտելիք տանում: Ճաշին նա ու իր հոգեորդին մի քանի գետնախնձոր ու մի քիչ կաթ ունէին միայն: Ճաշից յետոյ Ռիտրիկը գուրս էր գնում ու մէկ էլ երեկոյեան դէմ էր տուն վերադառնում, որ այժը կթէ: Յետոյ նրան էլ տանը չէր կարելի տեսնել, բայց ամենքը գիտէին, որ նա մինչեւ կէս գիշեր նստած էր պանդոկում: յայտնի էր նոյնպէս, որ շուտով նրա ձեռից կ'իլեն նրա տունն ու արտն իր պարտքը վճարելու համար: Քանի

որ նրա կինը կենդանի էր, ամեն բան լաւ էր գնում: Նրանք աւելի մեծ տեղ ու մի կով ունէին, իսկ կինը առաւօտուանից մինչեւ երեկոյ բարեխիղճ կերպով աշխատում էր: Նրանց որդի չէր եղել, բայց Դիտրիխի քրոջ մի որբ մնացած երեխան երեք տարի էր արդէն, որ նրանց մօտ էր ապրում: Մի տարի առաջ մեռաւ նրա կինը եւ այն ժամանակից սկսած նա այնպէս շուտ ընկաւ, որ ամենքը զարմանում էին՝ տեսնելով այն փոքրիկ որբ Կոլման այնպէս թարմ ու առողջ: Նա հիմա արդէն ութ տարեկան էր եւ ամեն տեղ նրան Վարդ-Ռէսլին էին կանչում, որովհետեւ ոչ մի անգամ չէին տեսել նրան, որ մի վարդ չ'ունենար կամ ձեռքին բռնած կամ բերանը դրած եւ կամ կրծքին ամրացրած: Ռէսլին — նրա իսկական անունը Թերեզ էր — այնչափ հաւանում ու սիրում էր վարդ ունենալ, որ կանգնում էր ամեն մի բուրաստանի առաջ եւ այնքան նայում իր ուրախ կապոյտ աչերով, մինչեւ որ այնտեղ եղած մարդիկը բարեկամաբար ասէին նրան. «ուզո՞ւմ ես մէկը»: Եւ Վարդ-Ռէսլին զմայլած մեկնում էր իր փոքրիկ ձեռք ցանկի միջից ու շնորհակալութիւնով ստանում իր գանձը: Ամենքն այդ երեխային միշտ վարդերով շրջապատուած էին

տեսնում, հէնց որ դրանք ծաղկում էին. ամենքն էլ ճանաչում էին ծաղկահասակ Վարդ-Ռէսլինն ու սիրում: Նա իր մօրեղբորը շատ քիչ էր տեսնում: Առաւօտները նա ուսումնարան էր գնում, իսկ ճաշին մօրեղբայրը սովորաբար ասում էր. «երեկոյեան տուն չեմ գալ, այդտեղ ուտելու բան կ'գտնես»: Բայց պահարանը միշտ դատարկ էր. լաւ որ մի մի անգամ ուսումնարանում երեխաներից մէկն ու մէկը նրան տանձ, խնձոր եւ մի կտոր հաց էր տալիս. իսկ շատ անգամ, երբ քաղցած էր մնում, վազում էր դէպի այն այգիներն, ուր վարդի թփեր կային ու մի քանի վարդ ստանալով այնպէս ուրախանում էր, որ ամեն բան մոռանում էր:

Այսօր էլ նա երեկոյեան ուտելու բան չ'գտաւ, բայց ուրախ ուրախ թռչկոտում էր մարգագետնի վրայ: Ամարային պայծառ երեկոյ էր: Թիթեռնիկները պարզ օդի մէջ վերեւ ու ներքեւ էին անում, ծիծեռնակները բարձր էին թռչում պտույտներ անելով ու ծլլում, իսկ չորս կողմը, մարգագետնի վրայ ծղրթներն այնպէս ուրախ էին ձրձրձում, որ Վարդ-Ռէսլին հետզհետէ աւելի զուարթանում էր ու աւելի բարձր էր թռչկոտում, կարծես թէ ու-

դում էր թիթեռնիկների հետ վերել թռչել։ Այդպէսով նա կարճ ժամանակից յետոյ հասաւ դուրսը, անտառով ծածկուած բլրակի մօտ գտնուող այգին, ուր ամենից սիրուն վարդերն էին ծաղկում։ Այգին շրջապատուած էր փայտեայ ցանկով. Վարդ-Րէսլին շտապով բարձրացաւ փայտի ստորին աստիճանների վրայ ու կարօտով նայում էր այնտեղի վարդերին։

«Ներս արի», կանչեց մի ձայն ծառերի ետեւից. «գիտեմ թէ ի՞նչ ես փնտռում. այսօր վարդ կ'ստանաս»։

Վարդ-Րէսլին չ'սպասեց, որ նա երկրորդ անգամ ասէ, շտապով ներս գնաց ու դիմեց ուղիղ դէպի անուշ հոտ բուրոյ վարդի ածուներն ու նայում էր զարմացած այն բազմաթիւ կարմիր ու սպիտակ, մուգ ու պայծառ ծաղիկներին, որ խառը շողում ու բուրում էին։ Այժմ առաջ եկաւ այդու տէրը, նախագահի ամուսինը. սա էր, որ Րէսլին շատ անգամ վարդ էր տուել ու այժմ էլ ներս կանչեց։

«Այսօր լաւ ժամանակն ես գալիս, Րէսլի», ասաց նա, «դու մի ամբողջ փունջ կ'ստանաս. բայց տես, շատ վարդերի թերթիկներն արդէն թափւում են, դու պէտք է մի փոքր զսպես

քեզ ու այնպէս բարձր չ'թռչկոտաս, ինչպէս որ միշտ անում ես, եթէ ոչ՝ մինչեւ որ տուն հասնես բոլոր վարդերի թերթիկները կ'թափուին»։

Յետոյ տիկինը զգուշութիւնով սկսեց այս ու այն կողմից մէկ-մէկ վարդ կտրել. նա քաղեց թէ մուգ ու պայծառ, թէ կարմիր ու սպիտակ վարդերից այնչափ, որ մի մեծ, հաստ ու փառահեղ փունջ կազմուեց։ Վարդ-Րէսլին հետզհետէ չուում էր իր աչերը, որովհետեւ նա երբեք մի այսպիսի հրաշալի բան չէր տեսնեցել իր ձեռին։ Բայց հէնց հիմա այս ու այն կողմից թափւում էին բուրոյ թերթիկներն ու մերկ կոթերը մնում միւս վարդերի շարքում այնպէս տխուր, որ Վարդ-Րէսլին վախեցած նայում էր դրանց։

«Տեսնում ես», ասաց տիկինը զգուշացնելով, «շատ կամաց պէտք է տուն գնաս, թէ չէ՝ դրանցից երեքը հազիւ տուն կ'տանես իրանց թերթիկներով»։ Վարդ-Րէսլին յայտնեց իր շնորհակալութիւնն ու ճանապարհ ընկաւ դէպի տուն։ Ճանապարհն անցնում էր մի աղքատ տնակի մօտով. այդտեղ բնակւում էր «հոգսամայրը», այն տխուր դէմքով խաղաղ կինը. Վարդ-Րէսլին միշտ այդպէս էր լսել նրան

կանչելիս ու չէր էլ կասկածում, որ նա մի ուրիշ անուն ունի:

«Հոգսամայր», — կանչեց Րէսլին, երբ տեսաւ պառտիկն պատուհանում — տեսէք, տեսէք, այսպիսի վարդեր իսկի տեսել էք»:

«Ո՛չ, Րէսլի, վաղուց արդէն չեմ տեսել», պատասխանեց կինը. իսկ երեխան շարունակեց իր ճանապարհը՝ բոլորովին զբաղուած իր ծաղիկների հոտով ու փայլով: Երբ Րէսլին հէնց ուզում էր ծռուել ճանապարհի վերջին տան մօտ, դուրս եկաւ այդ տան մէջ ապրող կինը, որին անուանում էին «խաչաձեւ ճանապարհի վրայի գեղջկուհի», որովհետեւ այդ տունը խաչաձեւ ճանապարհի վրայ էր գտնւում. նա իր երկու հաստ ձեռները կողքերին դարսելով սկսեց գիտել երեխային:

«Ահա այսօր կատարեալ Վարդ-Րէսլի ես դու», կանչեց այդ կինը նրա ետեւից, «արեւ այստեղ եւ մօտիկից ցոյց տուր գանձդ»:

Վարդ-Րէսլին շտապով շուռ եկաւ եւ ուրախ-ուրախ իր փունջը մօտեցրեց այդ կնոջը. բայց այդ արագ շարժման ժամանակ երեք-չորս վարդի թերթիկները թափուեցին ու տարածուեցին գետնի վրայ: Րէսլին տխուր նայեց դրանց: «Ափս՜ս», ասաց կինը, «դրանք ինձ

պէտք կ'գան, զաւակս, տո՛ւր ինձ վարդերդ, դրա փոխարէն քեզ մի մեծ կոտոր հաց կ'տամ: Շատ հեռու չես կարող տանել, մինչեւ որ տուն հասնես, միայն կոթերը կ'մնան ձեռիդ: Ե՛կ, տո՛ւր ինձ»:

«Իմ բոլոր վարդերը քեզ տամ ու ոչ մէկն ինձ համար չ'պահեմ», ասաց Րէսլին նեղացած:

«Մէկը կարող ես պահել քեզ համար. տէ՛ս, այս. իսկ միւսները շուտով կ'թափուին: Եկ, այստեղ դիր, դրանք իզուր չ'պէտք է կորչեն», ասաց գեղջկուհին ու բաց արեց իր գոգնոցը: Րէսլին վարդերից մէկն ամաղորեց իր կրծքին, ուր համարեաւ միշտ մի վարդիկ էր լինում նստած, իսկ մնացածն այնտեղ աճեց: Գեղջկուհին ներս գնաց ու շուտով դուրս եկաւ մի մեծ կոտոր հաց ձեռին բռնած. երեխան երբ տեսաւ հացը, իսկոյն զգաց որ լաւ քաղցած է: «Լսի՛ր, Րէսլի, մի լաւ խորհուրդ տամ», ասաց գեղջկուհին հացի կոտորը երեխային տալով. «վերցրո՛ւ մի կողովիկ եւ ամեն երեկոյ գնա՝ վարդ եղած տեղերն ու խնդրի՛ր, որ քեզ տան թառամող վարդերը. յետոյ նրանց իսկոյն կողովիկի մէջ դիր, որ թերթիկները չ'կորչեն, որովհետեւ հէնց դրանք են հարկաւոր ինձ, եւ իւրաքանչիւր երեկոյ, երբ ինձ համար բա-

աւականն վարդի թերթիկներ կ'ըբերես, մի մեծ
Պտոր հաց կ'ստանաս. ուզում ես:

«Այո՛, սիրով», ասաց Վարդ-Րէսլին ու ճանա-
պարհ ընկաւ գէպի տուն՝ մեծ ախորժակով
ուտելով իր հացը: Երբ երեխան նորից անց-
նում էր «հոգսամօր» տնակի մօտով, նա փայ-
տի կապուցը շալակած տուն էր գալիս:

«Ո՛ր են քո գեղեցիկ վարդերը», հար-
ցրեց նա, երբ երեխան կանգնեց նրա առաջ:
Րէսլին պատմեց նրան այն բոլորը, ինչպէս որ
եղել էր. ասաց նոյնպէս, որ ինքն ամեն օր
«խաչաձեւ ճանապարհի վրայի գեղջիւհուհու»
համար վարդի թերթեր պէտք է բերէ:

Այդ կինը միտք անելով լսեց երեխային ու
ասաց համարեալ թէ վախենալով. «Րէսլի, չե՞ս
Վարդ վաղը, գեղջիւհուհուն վարդեր տանելուց
առաջ, ինձ մօտ գալ, քեզ պէտք է մի բան
հարցնեմ:

«Այո՛, կ'գամ, հոգսամայր, բարի գիշեր»,
ասաց Րէսլին ու գնաց իր ճանապարհով: Հաս-
նելով իր մօրեղբօր հեռաւոր տնակը, նա ներս
մտաւ առանձնացած, լուռ սենեակը: Նա ոչ
գուռը փակեց, ոչ էլ ճրագ վառեց: Թռչնակի
նման իրիգնալուսով փնտռեց իր բունն ու շու-
տով քնեց հանգիստ: Նա երազում էր իր վար-

դերի մասին, մինչեւ որ պայծառ արեգակը նո-
րից զարթեցրեց նրան:

ԳԼՈՒԽ II.

Փոքրիկ օգնող և մեծ օգնութիւն:

Այն կինը, որին մարդիկ «հոգսամայր»
անունն էին տուել, մի շատ աղքատ այրի կին
էր: Նա մի անգամ լաւ օրեր էր տեսել ու
սովոր չէր ողորմութիւն խնդրելու. նա իր
պակասութիւնն ու կարիքը համբերութիւնով
տանում էր ու ոչ ոքի չէր ասում, միայն Աս-
տուծուն էր գանգատում ու նրանից միայն
սպասում իր մխիթարութիւնը: Նրա դերձակ
մարդը վաղուց արդէն մեռել էր ու նրան
միայն մի տղայ թողել: Սա էլ իր հօր նման
դերձակ պէտք է դառնար. այդպէս էր որո-
շել երեխայի խնամակալը, բայց Յովսէփը —
երեխան — չէր ուզում: Նրբ նրան դերձակի մօտ
էին ուղարկում աշխատելու՝ փախչում էր ու
տուն էր գալիս կէս գիշերին, կամ թէ բո-
լորովին չէր գալիս: Այդպէսով նա վատ ըն-
կերների մէջ ընկաւ ու նրա խնամակալ տա-
նուտէրը սպառնում էր, որ եթէ չ'ուղղուի եւ

չաշխատէ, նրան Աւստրալիա կ'ուղարկէ: Այս բանի վրայ Յովսէփը շատ բարկացաւ ու ասաց, որ կարող է աշխատել, եթէ թողնեն որ իր ուղածն անէ. իսկ օտար երկիր ինքն էլ կարող է գնալ՝ առանց ուղարկելու: Յետոյ նա անյայտացաւ ու էլ յետ չ'եկաւ: Մայրը շատ ողբաց, բայց վերջ՝ իր որդուն յանձնեց Աստրալիա կամքին. իսկ երբ գիւղացիները ծաղրելով ասում էին նրան. «Ինչ օգուտ տուեց քեզ այնքան աղօթելը, Հիմա Հոգսի ու թշուառութեան մէջ ընկար եւ Յովսէփն էլ գուրսը օտարութեան մէջ պէտք է կորչի» — նա պատասխանում էր. «Եթէ մինչեւ մահս էլ Հոգսամայր մնամ ու թշուառութեան մէջ մեռնեմ, էլի չեմ կորցնի Յովսէփի վրայ ունեցած վստահութիւնս. նա դեռ եւս կ'ուղղուի, որովհետեւ ես նրան միշտ Աստրալիա կամքին եմ թողել. իմ այնքան աղօթելն իդուր չի անցնի»:

Հետեւեալ օրը Վարդ-Ռէսլին ուսումնաբանից գալուց յետոյ նորից դուրս եկաւ տանից: Նա կողովիկ չ'ունէր, բայց միաբը դրեց վարդերն իր գոգնոցը լցնել: Ուրախ թռչկոտալով նա հասաւ մեծ այգին, ուր նախագահի կինը զբօսնում էր ծաղիկների ածուների մէջ:

«Ելի վարդ ես ուղում, Ռէսլի», ասաց նա երեխային. «Ներս արի, մէկը կամ երկուսն էլի կ'լինի»:

«Միայն նրանցից, որոնք արդէն թափուում են», ասաց Ռէսլին ու բաց արեց իր գոգնոցն, որ այսօր մէկ թերթիկ էլ գետին չ'ընկնի:

«Եթէ այդպէս է, ամբողջ գոգնոցդ կ'ըլցնեմ, այս կողմն անցիր»: Նախագահի կինն երեխային տարաւ վարդերով լիքը մի մեծ ածուի մօտ, որի բոլոր վարդերը վալուց արդէն բացուել էին կամ թէ կիսով չափ թափուած թերթիկներ ունէին: Այդ վարդերից տիկինն այնքան կտրեց, որ Վարդ-Ռէսլիի ամբողջ գոգնոցը լցուեց:

«Վաղն էլ կարող եմ գալ», հարցրեց Ռէսլին անհամբեր:

«Այո՛, կարող ես գալ», պատասխանեց տիկինը. «այն վարդերն, որոնց ժամանակն անց է կացել, կարող ես բոլորը ստանալ, եթէ ուզում ես»:

Վարդ-Ռէսլին շնորհակալութիւն արեց եւ ուրախ դուրս վազեց: Հասնելով Հոգսամօր քանդուած տան մօտ, նա յիշեց որ խոստացել էր նրա մօտ գնալ: Նա մտաւ ցածիկ սենեակն, ուր Հոգսամայրը ջահրի մօտ նստած

թել էր մանուկն Նա մեծ ուրախութիւնով բարեւեց Ռէսլին, գնաց պատուհանի մօտ եղած վարդի թփից երկու կարմիր վարդիկ կտրեց ու սուեց երեխային:

«Տես, Ռէսլի, ասաց Նա քաշուելով, ուզում էի հարցնել քեզ՝ թէ այս երկու վարդիկն էլ չես վերցնի հետդ. կարելի է գեղջկուհին դրա համար էլ մի կտոր հաց տայ, թէկուզ մի փոքրիկ կտոր լինի: Կանես այդ, Ռէսլի»:

«Այո՛, այո՛», արագ պատասխանեց երեխան. «յետոյ հացը կ'ըբերեմ ու կ'տամ ձեզ: Եւ շուտով կրկին այստեղ կ'լինեմ»:

Խաչածեւ ճանապարհի վրայի գեղջկուհին կանգնած էր տան առաջ բանջարեղէնի պարտիզի պարսպի մօտ եւ մէկ-մէկ նայում էր պարսպի վրայ դրուած կողովիկներին. դրանց մէջ փռուած էին անուշահոտ վարդի թերթիկներն՝ արեւի տակ չորանալու համար: Գեղջկուհին ամեն տարի անուշահոտ վարդաջուր էր պատրաստում, այդ պատճառով եւ նրան շատ վարդ էր հարկաւոր. բայց վարդ ճարելն էլ այնքան հեշտ չէր:

«Նաւ լաւ», ասաց Նա ուրախ, երբ Վարդ-Ռէսլին եկաւ ու իր գոգնոցը բաց արեց, «այսօր դու մի մեծ կտոր հաց կ'ստանաս»:

«Ա՛յ, երկուսն էլ ունիմ», ասաց Ռէսլին եւ ցոյց տուեց հոգսամօր տուած վարդիկները:

«Այդ էլ միւսներին մօտ գցիր. թէեւ դրանք շատ լղար են, բայց էլի մի քանի թերթիկներ հօ ունին»:

«Բայց ես ուզում եմ, որ սրա համար մի առանձին կտոր հաց տաս», ասաց Ռէսլին ու վարդերը բաց չէր թողնում ձեռից:

«Գիտեմ», ասաց գեղջկուհին ներս մտնելով, «մենք էլ մի անգամ այդպէս էինք: Երեխաներն ուսումնարանում մի կտոր հացը փռելում են տանձի կամ մի քանի շրորի հետ. այդպէս չէ, Ռէսլի: Ահա վերցրու. այս մեծ կտորը գոգնոցի վարդերի համար է, իսկ այս փոքրը այն երկուսի համար, որ փոխես. գո՛հ ես»:

«Այո՛, այո՛, իհարկէ», հաստատեց Ռէսլին. շատ շնորհակալ եղաւ ու յետ դարձաւ: Փոքրիկ կտոր հացը Նա դրեց գոգնոցի մէջ հոգսամօր համար, իսկ մեծ կտորն սկսեց ախորժակով կծուել, որովհետեւ ճաշին շատ քիչ բան էր կերել, իսկ երեկոյեան ուտելու ոչինչ չ'ունէր:

Ռէսլին մինչեւ հասաւ հին խրճիթը, իր հացը վերջացրեց. ներս մտնելով պառաւի մօտ Նա ասաց.

«Ահա, հոգսամայր, հացը բերի»:

Պառաւր շնորհակալութիւնով սեղմեց երե-
խայի ձեռքը. «դու չ'գիտես թէ ի՞նչ բարու-
թիւն ես անում ինձ, Բէսլի», ասաց նա: «Տես,
այդ փոքրիկ պարտէզում գեանախնձոր ունիմ
ցանած, այդ է իմ միակ կերակուրը. բայց
այդ էլ շատ անգամ չեմ կարողանում մարսել:
Հացը շատ թանկ է ինձ համար եւ երբ հա-
մարեա թէ ոչինչ չեմ ուտում, այնքան թու-
լանում եմ, որ էլ չեմ կարողանում թել մա-
նել. այդ պատճառով շատ գոհ եմ քո բերած
հացով, Բէսլի, եւ սրտանց շնորհակալ եմ քեզ-
նից»:

Վարդ-Բէսլին այժմ փոշմանեց, որ հոգ-
սամօր համար միայն փոքրիկ կտոր հացը բե-
քեց, իսկ ինքը մեծ կտորը կերաւ. նա անգա-
դար ասում էր իր մտքումը. երանի թէ մի-
այն փոքրիկ կտորն ուտէի եւ ոչ թէ մեծը ու
շատ տխրեց: Հոգսամայրը կարծեց թէ նա էլի
քաղցած է ու անպատճառ ուզում էր այդ
փոքրիկ կտոր հացը նորից յետ տալ. բայց Բէս-
լին աղաղակեց. «Ո՛չ, ո՛չ, չ'եմ ուզում. ես
արդէն բաւական կերայ, վաղն էլի կ'գամ»,
ասաց ու դուրս փախաւ:

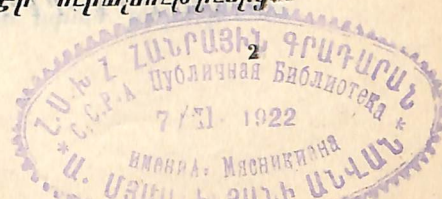
Հետեւեալ օրը նա ճիշտ նոյն ժամանա-

Հետեւեալ օրը նա ճիշտ նոյն ժամանա-
կին եկաւ: Նախագահի կինը մի անգամ էլ լցրել
էր նրա գոգնոցը վարդերով ու մի անգամ էլ
կարողացել էր հոգսամայրը երկու վարդիկ կրտ-
րել իր թփից ու Բէսլին տալ: Երբ Բէսլին իր
բեռով խաչածեւ ճանապարհի վրայի գեղջկու-
հու մօտ հասաւ ու գոգնոցի վարդերը նրան
տուեց, ասաց.

— Կարելի է, որ այսօր միայն մի կտոր հաց
տաք, բայց երկուսի չափ մեծ: «Տեսնո՞ւմ ես,
ես արդէն գիտէի», պատասխանեց գեղջկուհին,
«հիմա տեսա՞ր որ ափսոս է հացը փոխել տան-
ձի ու խնձորի հետ: Այդպէս լաւ է. պահիր,
այսօրուայ հացը բոլորովին թարմ է. մի լաւ
կտոր կ'ստանաս. հետո եկ»:

Գեղջկուհին մտաւ խոհանոցն ու ամբողջ
մեծ հացից մի այնպիսի ահագին կտոր կրտ-
րեց, որի նմանը Բէսլին իր կեանքումը ձեռնի
չէր ունեցել: Նա ուրախացած շուտ վաղեց հոգ-
սամօր մօտ ու ամբողջ կտորը նրան տուեց.
իսկ ինքը մի թիքա էլ չկարողացաւ ուտել այդ
հացից: Կարծես մի ծանր բեռը ճնշում էր.
նրա սիրտը, որ երեկ մեծ կտորն ինքն էր կե-
րել ու փոքր կտորը հոգսամօր համար բերել.
իսկ աժմ նա փայլում էր ուրախութիւնից:

216360
(5509)
1001

զարմացած պառաւը հացը նորից դէպի երե-
խան մեկնեց ու ասաց.

«Այս ի՞նչ է, Բէսլի, երեւի քո հացն է,
վերցրո՞ւ, եթէ դրանից միայն մի փոքր կտոր
կտրես ու տաս ինձ՝ շնորհակալ կ'լինեմ»:

«Ո՛չ, ո՛չ, մի փշրանք էլ չեմ վերցնի»,
տղաղակեց երեխան. «բարի գիշեր, վաղն էլի
կ'գամ»:

«Ես էլ վարդ չունիմ, Բէսլի, բայց շնոր-
հակալ եմ. դու չ'գիտես թէ ի՞նչ բարութիւն
արի՞ր ինձ»:

Այս ասելու ժամանակ պառաւ կնոջ աչե-
քը արտասուքով լցուեցին: Բէսլին տեսաւ այդ-
ու մի վայրկեան մտախոհ էր, բայց շուտով մի
բան միտն եկաւ ու նորից ուրախ էր սրտանց,
երգում ու թռչկոտում էր ուրախութիւնից
եւ մոտձում՝ թէ վաղն ի՞նչ պէտք է անէ:

Շուտով նախագահի կնոջ վարդերն էլ
հատան. բայց Բէսլին իր դէս ու դէն ման-
գալուց այնքան այգիների տեղեր գիտէր, որ
վարդ գտնելու համար չէր հոգում. նա
այնպէս արագ ու թեթեւաշարժ էր, որ եր-
կար ու հեռու ճանապարհն էլ նրան կարճ էր
թւում: Այսպիսով նա ամեն երեկոյ մի գոգ-
նոց լիքը վարդ էր բերում գեղջկուհու համար.

եւ ամեն անգամ էլ նրանից մի կտոր հաց
ստանում: Եւ որովհետեւ գեղջկուհին շատ գոհ
էր Բէսլիից, հետզհետէ աւելի մեծ կտորներ
էր տալիս: Նրա դրացուհին, որ նոյնպէս վար-
դաջուր էր պատրաստում, նախանձում էր՝
տեսնելով Բէսլիին իր լիքը գոգնոցը դատար-
կելիս ու ասում. «զարմանալու բան չէ, որ խա-
չաձեւ ճանապարհի վրայի գեղջկուհին ինձնից
լաւ վարդաջուր է պատրաստում, եթէ ես էլ
այդպիսի սիրուն վարդի թերթեր ունենայի,
կարող էի նրա պէս լաւ պատրաստել»: Բէս-
լին իր ստացած հացն երբեք էլ ինքը չէր ու-
տում եւ բոլորը տանում էր հոգսամօր հա-
մար, թէեւ խեղճ կինը միշտ ուզում էր, որ
անպատճառ կէսը նա վերցնի: Մի մի անգամ
էլ Բէսլին հարցնում էր. «հոգսամայր, հացը
վրայ է գալիս ձեզ». այդ ժամանակ պառաւը
նորից պատմում էր՝ թէ որքան աւելի ուժեղ
է զգում իրեն այն ժամանակից սկսած, երբ
ամեն օր հաց է ուտում, թէ այդպիսով ինքն
աւելի շատ թել կարող է մանել ու դրանով
փող աշխատել, այնպէս որ այս ձմեռ այնպէս
չի մրսի, ինչպէս ուրիշ անգամները:

Պատմելուց յետոյ նա միշտ ասում էր. «Ե-
րանի թէ կարողանայի քո արած բարութեան

փոխարէնը վճարել, Բէսլի»: Բայց այդ ժամանակ Բէսլիի գէմքն ուրախութիւնից այնպէս փայլում էր, որ կարելի էր նկատել՝ թէ նա արդէն ամենալաւ հատուցումն էր ստացել:

Այսպէս շարունակուեց մինչեւ որ վարդի ժամանակն անց կացաւ: Մի երեկոյ, երբ Բէսլին շատ հեռու էր վազել, իզուր տեղը շատ այգիներ տնտղել ու վերջը միայն երեք կիսաթառամ վարդիկ ձեռին՝ գեղջկուհու մօտ եկել, վերջինս ասաց.

«Վարդերի բանը պրծաւ այժմ, բայց միւս տարիքո սիրուն փնջերն էլի ինձ մօտ կ'բերես»: Այս խօսքերն այնպիսի տալաւորութիւն արին Բէսլիի վրայ, որ գեղջկուհին չէր սպասում: Նա կարծում էր թէ այսպիսի երեխան ամեն տեղ բարի մարդկանցից մի մի բան կ'ստանայ ու իր տուած մի կտոր հացն այնքան նշանակութիւն չի ունենայ նրա համար: Իսկ Բէսլին մտածում էր հոգսամօր մասին. ի՞նչ կ'լինի նրա վիճակն, եթէ նա բացի մի քիչ գետնախնձորից ուտելու ուրիշ ոչինչ չ'ունենայ: Երբ այժմ ճիշտ իմացաւ, որ էլ վարդ չի լինիլ, նրա աչերն արտասուքով լցուեցին:

«Ո՛չ, ո՛չ, մի՛ւշաց լինիր, Բէսլի», ասաց գեղջկուհին ցաւակցելով. «խոստացիր, որ դու յա-

ջորդ ամառն էլ այնքան սիրուն վարդեր կը բերես, ինչպէս այս տարի, այն ժամանակ ամբողջ ձմեռը դու ամեն օր կ'ստանաս քո մի կտոր հացը: Ուզո՞ւմ ես»: Բէսլիի արտասուքը շուտով ցամաքեց. նա նորից փայլում էր ուրախութիւնից:

«Այո, ի հարկէ ուզում եմ. իմ բոլոր վարդերը ձեզ համար կ'բերեմ, նոյնպէս եւ «անմոռուկ» ծաղիկներից»:

«Այդ հարկաւոր չէ, բայց վարդը չ'մոռանաւ: Ահա քո մի կտոր հացը. հիմա խնձորի ժամանակն է գալիս, դրանից էլ կ'ստանաս. ահա Բէսլի»: Եւ գեղջկուհին վերցրեց մի մեծ կարմրաթշիկ խնձոր ու մի կտոր հացի հետ տուեց երեխային: Բէսլին վերցրեց եւ ուրախ սրտով դուրս վազեց այնտեղից. իսկ գեղջկուհին գոհ սրտով նայում էր նրա ետեւից, որովհետեւ նա սիրում էր Բէսլիին եւ ուրախանում տեսնելով նրա բաւականութիւնը: Միւս կողմից իր համար էլ լաւ էր, որ միւս տարի էլ շատ վարդ կ'ունենայ: Նա արդէն նկատել էր, որ դրացուհին նախանձով էր նայում իր վարդի թերթերին, ու մի փոքր վախեցել, որ չ'լինի թէ նա միւս ամառուայ համար Բէսլիին իր կողմը գրաւէ, որովհետեւ

դրացուհին արդէն խմացած կ'լինէր, որ այդ սիրուն վարդեր բերողը Ռէսլին էր: Հոգսամայրը նոյնպէս գոհ էր այդ երեկոյ: Երբ Ռէսլին, որ միշտ արեւի լոյս էր ներս բերում պառակի միայնակ սենեակը, պատմեց բոլորն, ինչ որ խօսել էր գեղջկուհու հետ, հոգսամայրը ձեռները կցեց ու լուռ շնորհակալ եղաւ Աստրծուց, որ ուղարկել էր այդ երեխային, ինչպէս մի բարի հրեշտակ. նրա շնորհիւ ինքն այժմ ահաւոր ձմրան աւելի քիչ վախով ու հոգսով կարող էր սպասել, քան ուրիշ անգամ:

ԳԼՈՒԽ III.

Վարդ-Ռէսլիի դարդը:

Մի քանի օրից յետոյ կարծես թէ մի զարմանալի փոփոխութիւն եղաւ, այնպէս որ հոգսամայրն ու Վարդ-Ռէսլին իրանց դերերը փոխեցին: Պառաւ կինը նստած էր խաղաղ, ուրախ դէմքով իր ջահրայի մօտ. այդ ժամանակ ներս մտաւ Ռէսլին. նա այնպէս տխուր էր երեւում, որ կարծես թէ նրա ուրախութիւնը բոլորովին ոչնչացնող մի բան էր պատահել նրան:

«Ի՞նչ է պատահել քեզ, ի՞նչ է պատահել քեզ», հարցրեց վախեցած հոգսամայրը:

«Շորս ծակուել է», ասաց նա բաւականին բարկացած, «ուսումնարանում երեխաները ծիծաղում էին ինձ վրայ. նրանք դասերի վերջը վազեցին իմ ետեւից ու ամենքը բարձրը ձայնով երգում էին.

«Վարդարէսլի, վարդարթուի.

«Վարդարէսլի, ծակած շոր»:

Յիշելով իր կրած այս խայտառակութիւնը, Ռէսլիի այտերի վրայից արտասուքի մեծ մեծ կաթիլներ գլորուեցին:

«Այդ լաւ չէ, որ երեխաները ծիծաղում են քեզ վրայ, բայց գուցէ չար մոռով չէին անում. արի այստեղ, Ռէսլի, ցոյց տուր պատըռուածը, նորից կարգի կ'բերենք,» մխիթ սրում էր նրան հոգսամայրը:

Ռէսլին մօտեցաւ նրան. եւ պառաւն իսկոյն նկատեց ահագին պատուռածը: Երեխան նրստեց նստարանի վրայ եւ բարի պառաւը թել ու ասեղ բերելով իսկոյն սկսեց իր գործը:

Բայց Ռէսլին չէր կարողանում մոռանալ իր դարդն ու բարձր ձայնով հեկեկում էր:

«Մխիթարուիր այժմ, Ռէսլի», ասաց հոգսամայրը բարեկամաբար, «գու էլ այդպիսի»

վիշտ չես ունենայ: Ես ամեն երեկոյ լաւ կը տեսնեմ շորդ եւ ամեն մի փոքրիկ ծակ իսկոյն կ'կարեմ: Եթէ մի անգամ մի բանի գէժ ընկնես եւ շորդ պատռուի, շուտ ինձ մօտ արի, ես իսկոյն կ'կարեմ: Այժմ կարող ես նորից ուրախ լինել»:

«Այո՛, այդպէս կարող եմ», ասաց Ռէսլին թեթեւացած սրտով ու սրբեց արտասուքը. «ես կարծեցի թէ ամեն առաւօտ էլ շորս պատռուած կ'լինի եւ նրանք էլ ամեն օր ետեւիցս կ'վազեն ու կ'երգեն».

«վարդարէսի, վարդաթուփ» — այդ պատճառով էլ չէի ուզում ուսումնարան գնալ»:

«Ձէ, չէ, Ռէսլի, պէտք է գնաս. այդ օրէնք է եւ շատ լաւ օրէնք, եթէ այդպէս չ'լինէր դու ոչինչ չէիր սովորի: Գոյնաւորութեան պատահելիս իսկոյն չ'պէտք է փախչել, այլ լուռ ու մունջ համբերել, որովհետեւ Աստուած շատ անգամ դրանով մեզ մի բան է ուղղում սովորեցնել, որ մենք չ'ենք սովորի, եթէ այդպէս չ'լինէր: Երբ մենք տխուր ու տրտում ենք, այն ժամանակ խորհուրդ ու մխիթարութիւն ենք սպասում Աստուծոյ եւ նրան ճանաչում: Ետոյ մեր սիրտը լցում է հաստատ յոյսով»:

տեսնելով որ ունինք մի երկնաւոր Հայր, որ մեզ օգնում է եւ լսում, երբ կանչում ենք նրան: Դու էլ աղօթում ես նրան, Ռէսլի»:

Երեխան մի փոքր մտածելուց յետոյ ասաց. «Այո՛, ուսումնարանում»:

«Ի՞նչ ես աղօթում ուսումնարանում»:

Ռէսլին առանց շունչ քաշելու, մէկըմէկու ետեւից արագ-արագ ասաց մի աղօթքի սկիզբն ու կանգնեց. «էլ չ'գիտեմ շարունակութիւնը», ասաց Ռէսլին եւ մի խօսք էլ չ'կարողացաւ աւելացնել:

«Այդ շատ սիրուն աղօթք էր, բայց մի փոքր արագ ասացիր. մտածել ես դրա բովանդակութեան մասին»:

«Ո՛չ, չեմ մտածել», պատասխանեց Ռէսլին:

«Տեսնում ես. այդ նշանակում է թէ առաւօտը, երբ աղօթում ես, ամենից առաջ պէտք է Աստուծուն մտաբերես, ուրախանաս ու նրանից շնորհակալ լինես, որ ամբողջ գիշերը պահպանեց քեզ: Այդպէս պէտք է աղօթել առաւօտը: Գիտես արդեօք մի երեկոյեան աղօթք»:

«Ո՛չ, ոչ մէկը չ'գիտեմ»:

«Այն ժամանակ կարող ես քո սրտից բխած խօսքերով աղօթել Աստուծուն եւ նրանից ներողութիւն խնդրել, եթէ այդ օրը մի ան-

արդար բան ես արել. Նրանից պէտք է խընդ-
րես նոյնպէս, որ քեզ օգնէ՝ նորից այդպիսի
բան չ'անելու: Տես, Րէսլի, եթէ մարդ կարողա-
նում է այդպէս աղօթել Աստըծուն, նա շատ
գոհ է լինում. եթէ ես միշտ այդպէս չ'անէի,
վաղուց արդէն ցաւից ու վշտից մեռած կ'լինէի»:

«Ինչո՞ւ», հարցրեց Րէսլին մի փոքր զարմա-
ցած:

«Հա՛, տես, պատճառներ շատ ունիմ. ես
շատ աղքատ եմ ու ապրելու միջոց չունիմ:
Մի որդի էլ ունիմ օտար աշխարհում, մի
տղայ ու ոչինչ տեղեկութիւն չունիմ նրանից.
գուցէ նա թշուառութեան մէջ փչանում է,
կամ գուցէ արդէն մեռել է: Եւ եթէ ես
նրան նրա ծննդից յետոյ եւ այժմ էլ Աստը-
ծուն պահ չ'տայի ու ամեն գիշեր չ'կարողա-
նայի ասել. «Նա հօ Բո՛նն է, օգնիր նրան»
— չէի կարող վախից ու հոգսից քնել. բայց
երբ այդպէս աղօթում եմ՝ սիրտս վստահա-
նում ու մխիթարում է»:

«Այն ժամանակ ես էլ ձեզ հետ կ'աղօթեմ
Նրա համար», ասաց Րէսլին:

«Շատ ուրախ եմ, զաւակս, շատ ուրախ եմ.
Երբ Յովսէփի համար աղօթես, քեզ համար էլ
զաւ կ'լինի. ես գիտեմ այդ»:

«Ինչո՞ւ», հարցրեց կրկին Րէսլին:

«Տես, զաւակս, — սկսեց հոգսամայրը սի-
րալի կերպով, բայց մի փոքր վախենալով — քո
մօրեղբայրը շատ վատ է տարել իր գործը.
ասում են որ շուտով նրա տունն ու արտը կը
խլեն. այն ժամանակ դու օտար մարդկանց
ձեռը կ'ընկնես, որտեղ շատ աշխատանք կ'ու-
նենաս, բայց լաւ խօսք քիչ կ'լսես: Ի՞նչ դեռ
այդ չ'գիտես, այդ պատճառով լաւ է, որ
գիտենաս Աստըծուն ճանաչելու ճանապարհը,
ամեն բան նրան յայտնես ու մխիթարութիւն
գտնես»:

«Այն ժամանակ ձեզ մօտ կ'գամ ու ձեզ
հետ կ'ապրեմ», ասաց Րէսլին աւելի ուրախա-
ցած:

«Ա՛խ, բարի զաւակս, ես չեմ կարող քեզ
վերակրել. աւելի լաւ է որ Աստըծուն ապա-
ւինենք. նա կ'հոգայ քեզ համար: Ահա՛, բոլոր
պատուաւորները կարեցի», վերջացրեց իր խօս-
քը հոգսամայրը, որ այդ խօսակցութեան ժա-
մանակ լաւ տնտղել էր երեխայի զգեստն ու
կարկատել: «Եթէ էլի պատուով, արի՛ ինձ
մօտ, ես նորից կ'կարեմ»:

Րէսլին շնորհակալութիւն արեց, թեթեւա-
ցած սրտով դուրս գնաց այնտեղից եւ թըռչ-

կոտալով գնաց տուն: Այժմ ուսումնարանում երբեք էլ չէին կարող ծաղրել նրան. այս միտքն այնքան ուրախացրեց Ռէսլին, որ նա բոլորովին մոռացաւ հոգսամօր սրած խօսքերը՝ թէ գուցէ շուտ ինքը օտար մարդկանց ձեռք կը ընկնի ու շատ գործ կ'ունենայ անելու:

Ռէսլին իր խոստացածը չ'մոռացաւ եւ քրնելու ժամանակ բարձր ձայնով ու սրտանց աղօթեց. «Սիրելի Աստուած, Յովսէփին էլ օգնիր»:

Այնուհետեւ եկաւ երկար ու խիստ ձմեռը: Հոգսամայրը թէեւ շատ մրսում էր, բայց երբեք քաղցած չէր մնում, ինչպէս առաջին տարիներն ու այդպիսով պահպանեց իր թոյլ առողջութիւնը: Վարդ-Ռէսլին նրա նեցուկն ու կերակրողն էր. նա աշնան վերջերը տեսել էր՝ թէ ինչպէս հոգսամայրը մեծ դժուարութիւնով մի փոքրիկ կապոց փայտ էր տուն թրեւել. այդ ժամանակից յետոյ Վարդ-Ռէսլին ամեն օր գնում էր անտառն ու այնքան փայտ հաւաքում, որ հոգսամայրը կարողանում էր ամեն օր իր սենեակում կրակ վառել ու փոքրիկ վառարանում իր հացապուրեն եփել: Ռէսլին չ'նայելով ցրտին, ձիւնին ու փոթորկին, ամեն երեկոյ ուսումնարանից վերա-

դառնալուց յետոյ, երեւում էր խաչաձեւ ճանապարհի վրայի գեղջկուհու մօտ, շատ անգամ ցրտից կապտած ու դողալով, որովհետեւ թէեւ նա ձմեռուայ համար մի ուրիշ զգեստ էր ստացել, բայց այդ լաւ չէր տաքացնում նրան. իսկ վզին ու ուսերին միայն մի բարակ շոր ունէր փաթաթած: Եւ երբ գեղջկուհին տեսնում էր նրան այնպէս ցրտից դողալիս ու ատամները միմեանց խփելիս, մոռածում էր ինքն իրեն՝ երեւի Ռէսլին շատ քաղցած է լինում, որ մի կտոր հացի համար այդ անպիտան եղանակին ու փոթորկին վազելով գալիս է իր մօտ: Այդ միտքը ցաւակցութիւն էր շարժում նրա սրտում եւ նա հաց կտրելիս դանակն աւելի խորն էր տանում, այնպէս որ կտրած կտորն աւելի մեծ էր լինում: Բայց երեխան բոլորը տանում էր հոգսամօր համար եւ միշտ մերժում էր նրա խնդիրը, որ գոնէ կէսն ինքը վերցնի: Եթէ Ռէսլին մի մի անգամ էլ քաղցած էր պառկում քնելու, ուրախանում էր, որ հոգսամայրը կարիք չունի. նա աղօթում էր. «Սիրելի Աստուած, օգնիր եւ Յովսէփին», եւ քնում հանգիստ:

Նրա զգեստն էլ ամբողջ ձմեռը հոգսամօր հսկողութիւնով առանց վնասի մնաց եւ

ոչ մէկ աշակերտ կամ աշակերտուհի էլ չէր
ծաղրում նրան ու ծիծաղում նրա ետեւից։

ԳԼՈՒԽ IV.

Նա էլ հոգսամայր չէ։

Ամառը նորից եկաւ ու բոլոր պարտէզներում
ծաղկում եւ բուրում էին վարդերը։ Բոլոր ածուները լի էին վարդերով. վարդի
տունկերը բեռնաւորուած էին ծաղիկներով եւ
բոլոր պատուհաններից գլուխները կռացրել
էին ծաղկամանների միջից։ Կատարեալ վար-
դի տարի էր։ Ամարային երեկոյեան արեւը փայ-
լում էր Վիլդբախի ու նրան շրջապատող մար-
գագետինների եւ անտառների վրայ։

Դիտրիխի տունը ծածկուեց այդ երեկոյեան
արեւի ոսկեգոյն ճառագայթներով ու փալիւ-
լում էր։ Տան առաջը կանգնած էին երկու
մարդ մտախոհ դէմքով։ Դրանցից մէկը Բէսլի-
մօրեղբայր Դիտրիխն էր. նա գիտէր, որ վա-
ղը ձեռից պէտք է խլեն իր տունը, արտն ու
այծը, բայց էլի պարտքից չ'պէտք է ազատուի։

Դիտրիխն իր երկու ձեռն էլ գրպանը դրեց
ու ասաց բարկացած. «Ես կ'երթամ այստեղից.
էլ ոչինչ չեմ ուզում լսել այդ բոլորի մասին»։

«Միայն չ'պէտք է մոռանաս, որ քեզ կը
գտնեն», պատասխանեց միւսը. «Երեխային կը
վերցնեմ, թէեւ նա չէ կարող աշխատել,
որովհետեւ դու նրան պարապ ման գալ ես-
տովորեցրել, բայց ես կ'ստովորեցնեմ նրան բրի-
գործածելը։ Ուսումնարանից գալուց յետոյ բա-
ւականին ազատ ժամանակ կ'ունենայ եւ կ'օգնե-
ինձ»։

«Նա դեռ փոքր է», ասաց մօրեղբայրը։

«Աւելի շուտ կ'ստովորի», պատասխանեց միւսը.
ու գնաց իր ճանապարհով։

Սա Վիլդբախի ճանապարհներ մաքրողն էր.
նրա պաշտօնն էր բոլոր ճանապարհների վրայ
բուսած անպէտք խոտը գլխի ու դէն ածել։
Բոլոր երեխաները վախենում էին ու փախ-
չում նրանից, որովհետեւ նա չար ու կոպիտ
մարդ էր ու երբէք մի քաղցր խօսք չէր ասում։

Ահա այս մարդու մօտ պէտք է գնար
փաղն առաւօտը Վարդ-Բէսլին։ Նա երեխայ
չ'ունէր, այդ պատճառով նրան շատ ձեռնտու
էր այդպիսի մի երեխայ վերցնել, որ կարող
լինէր ամեն տեսակ թեթեւ ծառայութիւն-
ներ անել նրան։

Իսկ Բէսլին չէր էլ իմանում թէ այդ մար-
դիկ ինչ են վճռել։ Նա հէնց այժմ դուրս էր

Եկել Վիլգբախից ու մարգագետնի վրայով ու-
րախ-ուրախ դիմում էր դէպի ջրաղացը: Այն-
տեղ շատ սիրուն վարդերով լի մի պարտէզ
կար, իսկ ջրաղացականի կիներ խոստացել էր
նրան մի մեծ փունջ տալ: Եւ երբ երեկոյեան
արեւը փայլում էր ոսկի գոյնով, Բէսլին ար-
դէն վարդերը ձեռին կրկին ուրախ վերադառ-
նում էր այդ ճանապարհով: Նա դեռ շատ
չէր գնացել, երբ մի երիտասարդ մարդ շտապ
քայլերով հասաւ նրա ետեւից, իր յարդեայ
գլխարկը ձեռին բռնած, որ երեկոյեան թարմ
օդով զովացնի գլուխը:

«Ի՜նչ սիրուն վարդեր ունիս», ասաց նա
հասնելով Բէսլին, «արդեօք մէկը կ'տանս գըլ-
խարկիս վրայ շինեմ»:

Բէսլին համաձայնութեան նշան արեց ու
մէկ վարդ հանեց իր փնջից:

«Ա՛յ, շատ ապրիս, ամենից լաւն ես ինձ
տալիս», ասաց օտարականը՝ վարդն իր գլխար-
կի վրայ ամրացնելով: «Հեռո՞ւ պէտք է գնաս»:

«Ես գնում եմ տուն, Վիլգբախ», պատաս-
խանեց աղջիկը:

«Հա՛, ուրեմն երկուսս էլ միեւնոյն ճանա-
պարհն ունինք», ասաց ճանապարհորդը Բէս-
լիի կողքին գնալով: «Եթէ դու Վիլգբախից

ես, կ'ճանաչես այնտեղի մարդկանց. կարո՞ղ
ես ասել, թէ ապրո՞ւմ է դեռ Շտայնման ա-
նունով բարի կիներ ու առողջ է»:

«Նրան չեմ ճանաչում», ասաց Բէսլին, «ոչ
ոք այդպիսի անուն չունի այնտեղ»:

«Ա՛խ Աստուած, ա՛խ Աստուած» հառա-
չեց օտարականն ու լռեց:

Բէսլին զարմացած նայում էր նրան, որով-
հետեւ նա մի մի անգամ սրբում էր իր ար-
տասութն ու առաջուայ նման ուրախ չէր:

Բաւականին ժամանակ միմեանց հետ ա-
ռանց խօսելու գնալուց յետոյ, օտարականը
նորից սկսեց. «Գիտե՞ս դէպի խաչաձեւ ճանա-
պարհի վրայի կնոջ» տուն տանող ճանապարհը»:

Բէսլին հաստատ գլխով արեց ու ասաց.
«Ես ամեն օր այնտեղ եմ լինում»:

«Ուրեմն ասա՛ ինձ, ո՞վ է բնակւում այժմ
այն հին ողորմելի տնակում, ճանապարհի ձախ
կողմը, որտեղ մի ծուռ ուռենի կայ»:

«Այնտեղ բնակւում է հոգսամայրը, նրան
շատ լաւ եմ ճանաչում»:

«Այդ ի՜նչ անուն է, ուրիշ անուն չ'ունի՞ նա»:
«Չ'գիտեմ»:

«Նա այդպէս է կոչւում շատ հոգսեր ու-
նենալու պատճառով. գիտե՞ս այդ»:

«Այո, նա շատ հոգսեր ունի, որովհետեւ չ'գիտէ թէ արդեօք Յովսէփը թշուա՞ն է»:

«Ա՛խ Աստուած, ա՛խ Աստուած», աղաղակեց նորից օտարականն ու այնպիսի քայլեր արեց, որ Բէսլիից առաջ անցաւ. բայց նա էլի յետ եկաւ, բռնեց երեխայի ձեռից եւ բարեկամաբար ասաց. «Արի՛ միասին գնանք ու էլի քիչ խօսենք»: Այդ ասելու ժամանակ նա այնպէս բարի ու զուարթ էր երեւում, որ Բէսլին էլ մտերմացաւ:

«Առա՛ ինձ», սկսեց նա նորից, «հոգսամայրը չարացած է Յովսէփի վրայ»:

«Ո՛չ, նա ամեն գիշեր աղօթում է նրա համար. եթէ չ'աղօթէ, նա չի կարող քնել. ես էլ օգնում եմ նրան»:

«Հա՛, դու ի՞նչ ես աղօթում նրա համար»:

«Ես աղօթում եմ. սիրելի Աստուած, օգնիր Յովսէփին»:

«Գուցէ սիրելի Աստուածը լսեց քո աղօթքն ու օգնեց նրան»:

«Կարծո՞ւմ էք», հարցրեց Բէսլին ու մեծ հետաքրքրութիւնով նայեց օտարականին, որի գէմքը փայլեց ուրախութիւնից: Բայց նա էլ չ'պատասխանեց:

Նրանք հասան ծուռը ուռենուն, որ այն

հին տնակից մի քանի քայլ հեռու էր:

«Մնաս բարով», ասաց Բէսլին ձեռը մեկնելով գէպի օտարականը, որովհետեւ տեսնելով նրա լռութիւնը, նա մի փոքր խաբուած էր զգում իրան, «ես գնում եմ հոգսամօր մօտ»:

«Ես էլ եմ գալիս», պատասխանեց նա շուտ: Երկուսն էլ մօտ եկան խրճիթին, բայց գեռ գռանը չ'մօտեցած՝ ներսից դուրս թռաւ հոգսամայրը, գրկեց օտարականին ու աղաղակեց մի քանի անգամ. «Օ՛, Յովսէփ. այս դժուար է, ճի՛շտ»: Ուրախութիւնից նա լաց էր լինում: Յովսէփն էլ լաց էր լինում նրա հետ: Այժմ՝ երբ Բէսլին հասկացաւ, որ օտարականը Յովսէփն է ու վերադարձել է հոգսամօր մօտ եւ այնպէս պատուած շորեր չ'ունի—ինչպէս ինքը կարծում էր—այլ օրինաւոր, ուրախութիւնից չ'գիտէր թէ ի՞նչ անէ. նա փաթաթուեց լաց լինող մօրն ու աղաղակեց ցնծալով. «Տէր Աստուած օգնեց նրան, Տէր Աստուած օգնեց նրան»:

Յետոյ երեքը միասին ներս մտան տուն. այժմ միայն հոգսամայրը ոտից մինչեւ գլուխ գիտեց իր որդուն եւ նրա սիրտը լցուեց ուրախութեան եւ շնորհակալութեան զգացումով, որովհետեւ Յովսէփը չէր նմանում մի թը-

շուառ ու փչացած մարդու, ինչպէս որ ինքը շատ անգամ երեւակայել էր նրան: Մայրը որդուն նայելով չէր կշռանում, տեսնելով նրա գեղեցկութիւնը:

«Արի, մայրիկ, արի», ասաց այժմ երիտա-սարդն ուրախ դէմքով, «Հիմա նստենք, մի բան ուտենք եւ ուրախ լինենք. այս երեխան կա-րո՞ղ է մի բան բերել մեզ համար»:

«Ա՛խ, այո՛, կարող է», ասաց մայրը: «Ի՛նչ քան լաւութիւն է արել դա ինձ. այժմ էլ տը-ղիս բերեց. ո՞րտեղից բերիր նրան, Բէսլին»:

«Այդ ես կ'պատմեմ, մայրիկ, դա թող գը-նայ մի մեծ հաց, մի շիշ գինի ու երշիկ բե-րի», խնդրեց Յովսէփն ու մի մեծ արծաթէ փող դրեց սեղանի վրայ:

«Մի ամբողջ հաց», հարցրեց Բէսլին մեծ զարմանքով. որովհետեւ նա համարեա թէ չէր ուզում հաւատալ, որ հոգսամայրը պէտք է յանկարծ ամբողջ հաց ունենայ: Նա ուրախ դուրս վազեց, անհաւատալի կերպով շուտ յետ եկաւ ու բերեց ինչ որ պատուիրել էին: Յե-տոյ երեքը միասին նստեցին փոքրիկ սեղանի շուրջն ու այնպիսի ճաշ կերան, որ երբէք չէր եղել այդ փոքրիկ սենեակում: Բայց մայրն ու-րախութիւնից համարեա ոչինչ չ'կարողացաւ

ուտել եւ շուտ-շուտ կրկին հարցնում էր բար-ձրը ձայնով. «Մի՞թէ ճիշտ է այս, Յովսէփ» նա էլ ամեն անգամ ուրախ այո՛ էր ասում եւ միմեանց ետեւից հաց ու երշիկ էր տալիս Բէսլին. իսկ երբ երեխան ասում էր.

«Ո՛չ, ո՛չ, էլ չեմ ուտի. այդ հոգսամօր համար է». Յովսէփը պատասխանում էր.

«Կեր, մի վախենար, այսուհետեւ մայրիկն էլ ոչինչ պակասութիւն չի ունենայ, նա ամեն օր էլ բաւականին հաց կ'ունենայ»:

«Այժմ», ասաց Յովսէփն իր երկար ճա-նապարհորդութիւնից յետոյ կազդուրուելով ու հանգստանալով, «այժմ պատմեմ քեզ, մայրիկս, թէ ի՛նչպէս եղաւ իմ բանը: Դու գիտես, որ ինձ ուզում էին Աւստրալիա ուղարկել, բայց ես չէի ուզում արտաքսուելով խայտառակուիլ եւ այստեղ էլ չէի կարող մնալ, այդ պատ-ճառով էլ փախայ: Ես գնացի Անգլիա ու այնտեղ էլ մնացի, փող էլ չունէի, որ աւելի հեռու գնայի: Այնտեղ նեղութիւններ կրեցի, ծանր աշխատանք պէտք է յանձն առնէի, որ կարողանայի սպրել եւ կարծում էի թէ կը-կորչեմ: Ես հաւատում եմ, մայրիկս, որ քո աղօթքը պահպանեց ինձ. ամեն անգամ, երբ աստիկ նեղութեան մէջ էի ու վատ բաներ էին

մոքոս անցնում, յանկարծ կարծես լսում էի՝
թէ ինչպէս քո ննջարանում կողքիս աղօթում
ես ու Աստըծուն խնդրում, որ ինքդ ամեն տե-
սակ նեղութիւններ կրես, միայն թէ իմ վեր-
ջը բարի լինի: Քեզ աչքիս առաջ տեսնելով՝
չէի կարող վատ բան անել—որ իմ պատճա-
ռով գերեզման չ'մոնես ու սկսում էի նորից
աշխատել: Ես աշխատում էի մեքենաների գոր-
ծարանում ու հետզհետէ առաջ գնացի: Իննը
տարում կարելի է մի բան սովորել, մայրիկս,
եթէ մարդ ուզենայ. ես ուզում էի սովորել
եւ այժմ լաւ մեքենայագործ եմ եւ կարող
եմ գործ գտնել: Այսուհետեւ դու էլ, մայ-
րիկս, այդպէս չես լինի. էլ ոչ ոք թո՛ղ «հոգ-
սամայր» չ'ասէ քեզ: Տես, իմ խնայած փողը
քեզ համար եմ բերել. այժմ պատմիր թէ
քո բանն ի՞նչպէս եղաւ»: Այդ ասելով Յով-
սէփը սեղանի վրայ, մօր առջեւ դրեց իր հա-
լալ աշխատած գեղեցիկ արծաթէ մանեթները.
սրտի ուրախութիւնը փայլում էր նրա աչքե-
րում՝ տեսնելով իր մօր հետզհետէ աճող զար-
մանքը:

«Ա՛խ, Յովսէփ, որքան ուրախ եմ, որ
այս բոլորն ազնիւ ու հալալ աշխատանքով ես
ձեռք բերել. չ'գիտեմ թէ ի՞նչպէս շնորհա-

կալ լինեմ Աստըծուց. այս համարեա՛ թէ շատ
է»: Բարի մայրն անդադար ձեռները կցում
էր, գոլում ու շնորհակալ լինում Աստըծուց.
բայց Յովսէփը խնդրում էր. «ասա՛ ինձ մայ-
րիկ, թէ ի՞նչպէս էիր ապրում»:

«Պատմելու շատ բան չ'կայ, Յովսէփ», ա-
սաց նա. «ես շատ դժուար օրեր քաշեցի ու
նեղութիւններ եւ իզուր չէ, որ մարդիկ ինձ
հոգսամայր կանչեցին: Բայց մեր սիրելի Աս-
տուածը միշտ օգնում էր ինձ: Միայն վեր-
ջին տարին ես շատ թշուառ էի ու այնպէս
թուլացել էի, որ կարծում էի թէ ձմեռը
չեմ կարող անցկացնել: Այդ ժամանակ եկաւ
երկնային հրեշտակի նման այս երեխան, Վարդ-
Նէսին ու նորից ոյժ տուեց ինձ: Նա ամբողջ
ձմեռն ու մինչեւ հիմա պահեց ինձ եւ գիտեմ,
որ նա շատ անգամ իր հացն ինձ էր տալիս
ու ինքը քաղցած մնում: Այժմ ես միայն մի
դարդ ունիմ, Յովսէփ. Բէսին բնակւում է
իր մօրեղբայր Դիտրիխի մօտ, որ վաղը պէտք
է թողնի իր տունն ու տեղը եւ հեռանայ.
Երեխան պէտք է օտարի ձեռն ընկնի եւ ո՛վ
գիտէ թէ ինչպէս կ'պահեն նրան»:

«Ի՛նչ. այս երեխան, որ քեզ պահպանեց,
մայրիկ», նրա խօսքը կտրեց Յովսէփը. «մենք

այս երեխայի համար էլ մի բան կ'ունենանք եւ ճրի կ'պահենք. գնում եմ Ղիտրիխի մօտ. Վարդ-Րէսլին էլ ոչ ոքի չենք տալ»։ Յովսէփը դուռը բաց արեց ու դուրս գնաց։

Այժմ Րէսլին վեր թռաւ իր աթոռի վրայից, փաթաթուեց պառաւի վզովն ու աղաղակում էր անդադար ուրախ-ուրախ.

«Հոգսամայր, հոգսամայր, հիմա կարող եմ ձեզ մօտ ապրել, էլ չ'պէտք է գնամ»։ Մայրն էլ երեխային պինդ գրկեց ու ասաց. «Րէսլի, որքան շնորհակալ պէտք է լինենք. եթէ մինչեւ մեր մահը միշտ շնորհակալ լինենք մեր սիրելի Աստուծոյ, էլի բաւական չի լինի։ Երբէք կեանքիդ մէջ չ'մոռանաս այդ, այժմ սրբորիս դարդն էլ կորաւ. սրանից յետոյ ինձ էլ հոգսամայր մի կանչիր. ես էլ հոգսամայր չեմ, քայց մայր կ'լինեմ քեզ համար»։

Երբ Րէսլի մօրեղբայր Ղիտրիխը Յովսէփից խմացաւ՝ թէ ի՞նչ է ուզում, ուրախացաւ, որովհետեւ նա էլ ծածուկ կարեկցում էր Րէսլին։ Նա չէր ուզում երեխային ճանապարհ մաքրողին տալ, բայց ուրիշ ճար չէր կարող անել այդպէս շուտ, որովհետեւ միւս օրը վաղ-վաղ նա ուզում էր գիւղից հեռանալ։ Նա Յովսէփին ասաց. «Հէնց այժմից երեխային մօտդ

պահիր ու տուն մի ուղարկիր քնելու. նրա անկողինն էլ հետդ վերցրո՛ւ»։ Նա մտածեց, որ այդպէս աւելի ապահով կ'լինի. եթէ ճանապարհ մաքրողը շատ էլ վաղ գայ, Րէսլին չի կարող տանել։ Յովսէփը շատ գոհ էր. նա Ղիտրիխի ձեռն էլ փող դրեց, որովհետեւ լսել էր, որ մօրեղբայրը Րէսլի հետ երբէք վատ չէր վարուել։ Յետոյ վերցրեց երեխայի աղբառիկ անկողինը, դրեց ուսին եւ ուրախ տուն եկաւ։ Այդ անկողինը դրեցին ննջարանում՝ պառաւի անկողնի կողքին եւ Րէսլին անասելի ուրախութիւն էր զգում՝ տեսնելով որ այնուհետեւ կարող է գիշեր ցերեկ իր մօր մօտ մնալ։

Յովսէփն էլ իր ննջարանը գտաւ այնպէս, ինչպէս որ թողել էր իննը տարի առաջ, որովհետեւ մայրն ամեն օր մտածում էր. «գուցէ նա կրկին գայ, թող իր տեղը պատրաստ լինի»։ Եւ Յովսէփն էլ բաղդաւոր էր՝ իր ծընընդեան տեղը գտնելով նորից. նա իր ցանկացած գործն էլ գտաւ, որովհետեւ ճարտար ու փորձուած արհեստաւոր էր։

Ամեն առաւօտ, երբ Յովսէփը գործի էր գնում, Րէսլին մի վարդ էր ամրացնում նրա գլխարկի վրայ։ Այս բանը շատ էր դուր գալիս Յովսէփին եւ նա իր գործը ուրախ էր

կատարում: Նա միշտ վարդ էր ունենում իբր գլխարկի վրայ, եթէ մինչեւ անգամ շրջակայքում ոչ մի տեղ էլ վարդ չէր երեւում, որովհետեւ Բէսլին գիտէր այն տեղերն, ուր ծաղկում էր էլի մի վերջին վարդ եւ ստանում էր այդ վարդն, ումն էլ որ պատկանում լինէր: Այն օրից, երբ իմացուեց Բէսլիի պատմութիւնը, թէ ի՞նչպէս նա մենակ համարեա՞ մէկ ամբողջ տարի պահպանել էր հոգսամօրն, ամեն մարդ առաջուանից աւելի էր սիրում նրան. նա ուր որ գնում էր, ստանում էր իր վարդը, լինէր այդ թէ՛ առաջին եւ թէ՛ վերջին վարդը:

Այդպէս երջանիկ ապրում են Վիլդբախի ամենափոքրիկ տնակում այդ երեք բաղդաւոր մարդիկը եւ Վարդ-Բէսլի կ'կանչեն այդ երեք խայլն, քանի որ նա կենդանի է:

Վ Ե Ր Ջ

	Ի. 4.
11. Ուխտաւորք, զորս Վիլհելմ Հաուֆի. . .	— 75
12. Գառնուկ եւ Լուսատունիկ, վէպեր Քրիստափոր Շմիդտի, թարգմ. Նուարդ. . .	— 25
13. Սայեաթ Նօվա ազգային երգիչ. . .	— 5
14. Ծննդեան պատմութիւնը եւ Մայիսեան տօնը Ֆինլանդիայում.	— 10
15. Ազաթանգեղեայ պատմութիւն.	1 —
16. Գիւղական Խալիֆայ, Ա. Արարատեանցի.	— 50
17. Վանայ Սազ, պ. Գ. Հէրենցի.	— 75
18. Փնջիկ, գրեց Աղէքսանդր Արարատեանց.	— 20
19. Նամուս, վէպ. գրեց Շիրվանզադէ.	1 —
20. Ստեփաննոսի Տարօնեցոյ Ասողկան Պատմութիւն Տիեզերական. երկը. տպ.	2 —
21. Թիֆլիզեցոց մտաւոր կեանքը. Տէր-Աղէքսանդրեանի.	1 —
Նոյնը ընտիր թղթի վրայ.	1 50
22. Ղեւոնդ պատմագիր.	2 —
23. Սրբազան պատմ. հին ուխտի, Սահակ քնն. Սահակեանի.	— 30
24. Նոյնը ուսուցիչների համար.	1 75
25. Սուրբատէս, թարգմ. օր. Թեկլի Ստեփան.	— 10
26. Պատմ. Հայոց, Ս. Պալատեանի.	1 50
27. Ուղեցոյց Հերամպասութեան, Մելիք-Շահնազարեանցի.	— 40
28. Ժամանակագրութիւն Հայոց, Յ. Դարդեկի.	1 25

Նշան տեղերում վաճառվում են նաև ընկերութեան
հետևեալ գրքերը.—

1. Ուսումնարանների առողջապահութեան
հարցեր, բժ. Ա. Բարայկանի. . . 1 —
2. Կրքեր և նոցա ազդեցութիւնը առող-
ջութեան վրայ, բժ. Ա. Բարայկանի. — 30
3. Բռնի միութիւն Հայոց Լեհաստանի. . 2 —
4. Թորոս Լեոնի, Մերենցի. . . . 1 —
5. Թէոփորոս Ռչաունի, Մերենցի . . . 1 —
6. Երկունք Թ. դարու, Մերենցի . . . 1 —

ԳԻՆՆ Է 10 ԿՈՊ.

1524

2013

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL1388755

